

Tröskning

Beträffande höstsäd (råg och vete) tröskades alltid någon del så snart den var inbärgad för att få utsäde till nästa skörd, resten jämte vårsäden tröskades allt efter som det behövde användas, men så länge det gick att arbeta i jorden med höstplöjning m.m. tröskades endast det nödvändiga. Först på hösten då jorden fruset, vilket sker vid mycket olika tider, började tröskningen på allvar. På större gårdar där det fanns tillräckligt med folk tröskades med gårdens folk, drängar och pigor, men på mindre gårdar skaffade man sig tröskhjälp oftast genom arbetsbyte, men någon gång genom lejd hjälp. Både män och kvinnor användes vid tröskning.

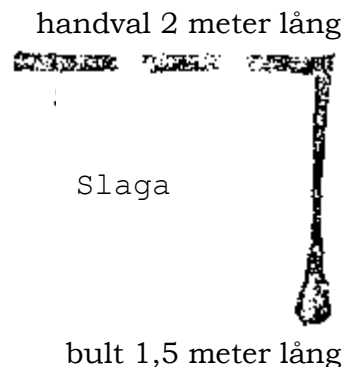
Omkring år 1850 talet då det var vanligt att tröska med slaga förekom nog att vissa personer åtog sig att tröska mot en viss procent av den ur tröskade säden. Detta kallades att spannröska, vilket dock sällan förekom emedan gårdsfolket ej hade annat att göra under vintern. Någon vidare skogsavverkning förekom ej, endast att skaffa sig själv bränsle och byggnadsvirke. Tröskningen försiggick alltid på den vanliga logkistan, vilken var försedd med bastant golv av plank, några särskilda tröskklogar har jag ej sett. Tröskning på fältet kunde aldrig förekomna förr i tiden, men nu sedan man uppfunnit helrensande tröskverk kan dessa föras ut på fältet och där användas för tröskning.

Vid fåbodarna torde inte förekomma någon tröskning då dessa endast användas under sommaren då djuren äro ute på bete.

Att tröskning skulle ha förekommit med käppar, att låta kreaturen trampa ur säden, tröskvält eller tröskvagn, allt detta har jag inte ens hört talas om.

Att tröska med slaga har jag däremot god erfarenhet i, därför att jag skälvt tröskat med slaga i unga år.

Slagan bestod av handval och bult. Handvalen gjordes av björk, alldeles rund och lagom tjock att kunna hålla om den med händerna, och ungefär 2 meter lång. I nedre ändan var en fördjupning nedskuren runt om handvalen och i denna skulle bindslet till bulten ligga, och därigenom kunde bulten svänga runt handvalen då slagan användes. Bulten bestod av ett stycke något klenare, och en halv meter kortare än handvalen, men försedd med en klump eller förtjockning i nedre ändan för att hålla bättre balans och ge bättre slag vid tröskningen. Bulten gjordes av lagom tjocka ekstelningar. Dessa tog man upp med rötterna, för att i skälva jordytan där rotsystemet utbildats var stammen så förtjockad att man därigenom kunde få den önskade klumpen. Till bindsle mellan handvalen och bulten användes med fördel torkade ålskinn, men i brist på sådana använde man vanliga läderremmar.

Tröskningen började på dagen så snart det blev så dagsljus, att man kunde se och slutade vid mörkrets inbrott. Att tröska vid lyse förekom inte, dels fanns endast dåliga lysen (ett talgljus i en lyckta lyste ej mycket), och dels var folket sysselsatt med att sköta kreaturen morgon och afton.

Då tröskning skulle företagas plockade man fram 15 á 20 kärvar, allt efter logkistans storlek, dessa upplöstes och utbreddes till ett jämt underlag. Alla axändar lades åt samma håll. Tröskningen började i ena ändan av underlaget och fortsatte undan för undan tills man kom till andra ändan, varefter man vände underlaget och tröskningen företogs på andra sidan, varefter halmen uppskakades med händerna och bands i större kärvar (halmkärvar), varvid man såg till att alla korn blivit skilda från axen, och säden makades till ena sidan av logkistan varefter ett nytt underlag utlades.

Tröskning med slaga skulle alltid utföras av 2 eller 4 personer och takten måste noga hållas.

Att tröska dråsen förekom endast med korn. Detta sädeslag har en s.k. borst på varje korn, som till någon del gärna sitter kvar på kornet efter tröskningen, varför man sedan den vanliga tröskningen var slut, bredde ut dråsen över hela logkistan och bearbetade den med slagan för att få bort denna borst.

Jag vet ej när det första tröskverket byggdes, för att nog fanns ett och annat tröskverk på de större gårdarna långt före min tid.

Men omkring år 1860 kom tröskverk i mera allmänt bruk. Dessa var gjorda med ett större s.k. vandringshjul som var uppställt i ett mindre hus vid sidan av logen (kallat vandringshus). Som drivkraft till dessa tröskverk användes dragare (hästar eller oxar), vilka drevs runt vandringshjulet. På mindre gårdar gjordes mindre tröskverk, som kunde köras med 1 á 2 par dragare. På större gårdar gjordes större tröskverk, så att 2 á 3 par dragare måste användas. Dessa tröskverk var övervägande slagverk. Nog fanns det även stiftverk, men mera sällan emedan de ansågs mindre lämpliga. Minst 8 á 9 personer erfordrades vid tröskning med tröskverk, den som ej hade så mycket eget folk måste leja sig hjälp.

Dessa tröskverk äro numera alldeles bortlagda. I början av år 1900 talet hade man uppfunnit mycket bättre tröskverk, vilka både tröskar och rensar säden på samma gång, dessa drevs med motorkraft.

Sädesrensning

Säden rensades omedelbart efter tröskningen. Detta gick så till förr i tiden att dråsen kastades med en kastskovel från den ena sidan av logkistan till den andra, varvid man öppnade alla dörrar så att det kunde blåsa in i logen, och så ställde man sig så till, att man fick kasta säden mot vinden. Därför att den bästa säden är tyngre, den föll längst bort, den lättare slösäden föll på närmare håll, och agnarna föll närmast den som kastade. Den som kastade satt alltid på en stol bredvid dråsen. Omkring år 1850 hade man uppfunnit en enkel kastmaskin¹, den drogs med vev av en man, och en man öste säden i en låda som var placerad högt upp i maskinen, och varifrån den sakta fick rinna och en väderfläkt var så anbringad, att den blåste bort agnar och slösäd. Ogräsfrön som var lika tunga som sädeskornen, var man ej så noga med att få bort på den tiden.

Säden förvarades i lårum på magasin, agnarna användes till foder åt kreaturen.

Säden mättes med rydmått. Huvudmättet var tunna eller tunnor, men en tunna fördelades i 4 halvspan, 8 fjärdingar, 32 kappar, lika med 1 tunna.

Omkring 1875 började man handla med spannmål efter vikt, vilket på den tiden hette pund, men ett pund var fördelat i 20 skålpund.

Stenås i Frösunda den 8/5 1932

A.V. Carlsson

---

¹ Fläktvanna beskrivs. Fanns även kastvanna utan fläkt.